

ALAN KOSTRENIĆ

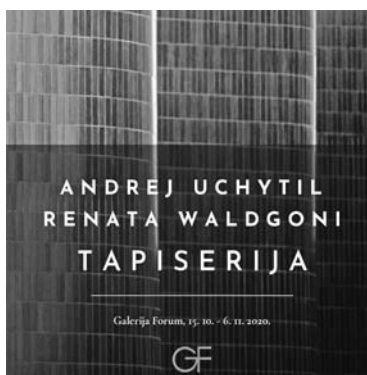
TAPISERIJA – IZLOŽBA RADOVA ANDREJA UCHYTILA I RENATE WALDGONI

GALERIJA FORUM U ZAGREBU, 15.10.2020. – 6.11.2020.

ANDREJ UCHYTIŁ AND RENATA WALDGONI: TAPESTRY – EXHIBITION

FORUM GALLERY, ZAGREB, OCTOBER 15 – NOVEMBER 6, 2020.

Forum Gallery hosted a retrospective exhibition of the works by Andrej Uchytıl and Renata Waldgoni. The two authors exhibited their joint work as well as their individual achievements from 1984 to 2020. A great number of works on display span 45 fruitful years across a broad spectrum of professional activities in the areas of architecture. Their individual works were placed on the ground-floor level while the gallery level accommodated their joint architectural projects. What defines their common vocabulary in architecture is precisely a recognizable and exquisitely refined architectural drawing going beyond the mere architectural description. Although in the service of conveying the concept and ambience created by that architecture, a drawing exists almost independently as an impression / expression of a sequence of future reality. Their projects bear a noticeable mark of their teachers: architect and professor Šegvić in Uchytıl's work and painter and professor Vaništa in Waldgoni's work.

*... An everlasting vision
Of the ever-changing view
A wondrous woven magic
In bits of blue and gold
A tapestry to feel and see
Impossible to hold...*

[„Tapestry”, Carole King, 1971.]

Retrospektivna izložba arhitektonskog tandema Andrej Uchytıl i Renata Waldgoni obuhvaća njihov zajednički, ali i samostalan rad u razdoblju od 1984. do 2020. godine, a postavljena je u Galeriji Forum. Dvoetažni galerijski prostor izložbe sam je po sebi bremenit značenjem. Galerija Forum utemeljena je 1969. od strane nekih od najvećih imena hrvatske umjetnosti toga razdoblja poput Ede Murtića, Zlatka Price, Koste Angeli Radovanića i Ferdinanda Kulmera, a projektirao ju je legendarni hrvatski arhitekt i umjetnik Vjenceslav Richter. Od tada u njoj su izlagala velika imena hrvatske umjetnosti. Izbor ove galerije tako nije slučaj. Uchytıl i Waldgoni postavom izložbe ulaze u prostor svjesni memorije i aure mjesta. Odnos prostora galerije i postave izložbe, pa i odabir njena naslova – Tapiserija, možda najbolje oslikava jedan citat samih autora, iz sada već davne 1995. godine: „Mislimo da je kontekst (*contexture* – satkati, splesti, misaono dovršiti ulomak; suvislost, povezanost, veza, misaona cjelina) u arhitekturi neodvojiv od pojma prostora (ne postoji prostor bez konteksta).”¹

Izložbu je moguće shvatiti kao nastavak misaone cjeline, nadovezivanje na dijalog između memorije proteklih izložbi, dijalog između izloženih radova, ali i dijalog s fizičkim kontekstom, prostorom galerije. Polazeći od razumijevanja prostora galerije kao svojevrsne urbane niše grada, u kojoj je ono što je izloženo unutar galerije prisutno i u onome vanjskom, oni kreiraju postav u dijalogu s javnim prostorom i životom grada. Koncept postav

tako je parafraza misli Nevena Šegvića da interpolirati znači graditi „jedno pokraj drugoga”, za razliku od „jednog za drugim”. Velik broj radova iz gotovo četrdesetogodišnje prakse, kao i široko polje arhitektonskog djelovanja: od crteža i maketa, preko edukacije do izvedenih građevina, ali i grafičkog i produkt dizajna – izloženo je „jedno pokraj drugoga” i utkano u bogatu i složenu tapiseriju koja se provlači od zapadnoga zida ispod galerije do gornjega prostora na galeriji. Izloženi radovi traže prisnost nize visine uz krajnji perimetar oboda, prizivajući da se pride bliže, da se radovi dožive iz intimne blizine, ostavljajući znakovitu prazninu centralnoga, dvoetažnog prostora. Prostor razzemlja rezerviran je za samostalne radove, dok je zajednički arhitektonski opus, koji je i samo srce izložbe, smješten na katu galerije.

Ono što upečatljivo određuje njihov zajednički izraz u arhitekturi, posebice kasne 80-e i 90-e godine, jest prepoznatljiv i iznimno rafiniran arhitektonski crtež koji nadilazi okvire arhitektonske deskripcije. Iako u službi iskazivanja koncepta i ambijenta koji ta arhitektura kreira, crtež opstoji gotovo autonomno, kao impresija/ekspresija sekvence buduće stvarnosti. Taj je izraz određen s jedne strane tradicijom zagrebačke škole, a s druge strane estetikom koja proizlazi iz likovne umjetnosti, krugom slikara okupljenima oko umjetničke škole Bauhaus (Johannes Itten, Paul Klee i Wassily Kandinsky te Piet Mondrian). Radeći u svojim formativnim godinama s arhitektom i profesorom Segvićem (Uchytıl), te

slikarom i profesorom Vaništom (Waldgoni), oni stvaraju jedan vrlo suptilan amalgam arhitektonskih i artistskih utjecaja. Od studentskih dana, preko asistiranja profesorima do nastavljanja njihovih katedri stvaran je izraz koji nastaje u susretu prakse, teorije i edukacije. Dok s jedne strane njihov arhitektonski izraz ima aureolu suzdržanosti i minimalizma, duboko ukorijenjenu na likovnosti Josipa Vanište, istovremeno on ima i tehničku disciplinu svojstvenu kolegi i učitelju, arhitektu Aleksandru Dragomanoviću.

Njihov umjetnički prosek najbolje ilustriraju sami radovi. Šegvićev princip isčitavanja konteksta i njegove autorske reinterpretacije primijenjen je na projekt za zgradu u Petrinjskoj 42. Zgrada je koncipirana poput trodimenzionalnog umetka u blok, koji se odmiče od postojeće strukture nudeći ‘dubinu’ pročelja umjesto plošnoga ‘fasadnog platna’. Ta ista struktura uključuje i na parceli zatečeno stablo, na način da se zgrada i drvo međusobno prozimaju. Četiri paralelna zida – lamele, nazimjenično perforirana i u tlocrtu i presjeku, stvaraju ‘poroznu’ strukturu u kojoj je iz svake pozicije zamjetna njezina dubina, čime je zgrada lišena ‘oblikovanja’ i ‘pročelja’. Taj vid minimalizma, ne kao stilske geste, već kao težnja da se arhitektura izrazi sa što manje sredstava, karakterističan je za cjelokupan arhitektonski opus Uchytıla i Waldgoni. U krajnjem ekstremu njihov je izraz sveden na

¹ WALDGONI, R.; UCHYTIL, A. (1995.), *Projekt Petrinjska 42*, „Život umjetnosti”, 56/57: 114-117, Zagreb

samo svjetlo, odnosno na arhitektonske elemente koji upravljaju njime. Takav arhitektonski pristup ilustrira uređenje (projekt interijera 1996.) liturgijskog prostora Vrkljan-Balleyjeve crkve u Zvonimirovoj ulici u Zagrebu. Autori prepoznaju postojeci unutrašnji prostor crkve kao tjelesni oмотаč (halu) опсeга – javnoga prostora, a ne kao definiran sakralni prostor crkve. Umetanjem prostorno-svjetlosnog umetka u neutralnost liturgijske dvorane, oni formiraju novi, centralni brod crkve koji unosi mjeru u prostor i definira njegovu sakralnost. Ta prostorno-svjetlosna *nebnica*, baldahin istkan svjetlošću, izrađena je kao translucetna ploha od stakla, tkanina i sintetskih materijala koji puštaju ili prigušuju prirodno i umjetno (inscenirano) svjetlo. Ta je ideja vrlo bliska Yvesu Kleinu koji prostor shvaća kao slobodnu energiju, naspram forme koja je asimilira u energiju zarobljenu oblikom. Za Kleina se dihotomija prostor-forma prevodi u umjetnost koja suprotstavlja liniju i boju. Uchytíl i Waldgoni u svojim radovima upravo barataju i linijom (linijom kao svjetlom i linijom kao presječistem ploha) i bojom (bojom po sebi, bojom kao difuznom, obojenom svjetlošću i bojom kao plohom) u prostoru (stvarajući ga, dijeleći ga ili redefinirajući ga). U natjecajnom radu za uređenje interijera crkve sv. Blaža arhitekta Viktora Kovačića 1995. godine, Uchytíl i Waldgoni posežu za takvom umjetničkom

strategijom. Oni se odlučuju nanovo reinterpretirati originalnu Kovačićevu ideju da na centralnoj građevini, zasnovanoj na x-y-z osima grčkoga križa, arhitektonski interpretira svaku pojedinu os. Uzdužnu os (sjever-jug) oni ostvaruju uskom, podnom svjetlosnom trakom koja započinje u ulaznom prostoru i biva prihvaćena konkavnošću apsida. Poprečna os (istok-zapad) određena je trodimenzionalnim umetkom razapetim unutar nasuprotnih ploha ispovjedaonica. Treća, vertikalna os grčkoga križa samo je latentno prisutna kroz naznaku kupole sa svojim kružnim, horizontalnim vijencem. Treću, vertikalnu os grčkoga križa kreiraju prostornom, staklenom mozaik-zavjesom koja difuzno raspršuje svjetlost, citirajući Johannesa Ittena u njegovoj opservaciji upotrebe obojene svjetlosti u mauzoleju Galle Placidie.

Nastavak teme svjetla, kao arhitektonskoga gradbenog elementa, ali kroz njegovu kompletnu kvalitetu – sjenu, prisutan je u realizaciji crkve sv. Ivana u Utrinama, Novi Zagreb. Joseph Beuys u svojim teorijskim razmatranjima kaže kako slika sjene predstavlja simbol jedinstvenosti, ali i slojevitosti intencija teorije plastike. Slika sjene kao protuslika priziva ideju svjetlosti i obrnuto. Upravo na temu sjene ili, možda bolje, likovnosti sjene u dijalogu s naboranom plohom zida, u odsutnosti bilo kakve aplikacije na tom istom zidu, Uchytíl i Waldgoni postizu ambijent posebnosti i duhovnosti. Volumen crkve definiran je *altovskim zidom* (volumen crkve kao parafraza Altove vaze) kako bi se pojačao

kontrapunkt prema ortogonalnom urbanizmu okolne profane izgradnje. Svjetlost i sjena glavni su oblikovni momenti.

Arhitektonski modus operandi Uchytíla i Waldgoni radikalno je drukčiji od drugih hrvatskih autora koji rade i djeluju u isto vrijeme. Dugujući daleko više umjetničkim konceptualnim praksama negoli trenutnim arhitektonskim trendovima, njihov pristup koristi i višeznačnost i iznimno inteligentne reference na umjetnost i arhitekturu. Njihovo korištenje Johannesa Ittena ili Paula Kleea u cilju kreiranja nove arhitekture slično je umjetničkom postupku kojim književnici poput Jorgea Luisa Borgesa ili Umberta Eca koriste indirektno reference na povijest literature. Postupak koji kroz 'citativnost' upućuje na postmoderne tehnike literature poput *palimpsesta*, ali njihov arhitektonski diskurs ostaje *vanistanski* čist i dosljedan tradiciji *bauhausovske* avangarde. Vanistine riječi o svome profesoru Marinu Tartaglii: „...Crtež je osnova, govorio je. Boja je pratnja. ...Prva linija na platnu je peta linija. Bit nije u gledanom predmetu, nego u gledanju.”² – mogu se kao jeka osjetiti u arhitektonskom djelu Uchytíla i Waldgoni.

Ove male autorske tajne samozatajnih i vrijednih arhitekata tiho su dane na uvid široj publici, koju svakako zaslužuju. Gusto tkane skice, nacrti, misli, fotografije i modeli složeni su u toplu i meku tapiseriju. Poput riječi iz kratkog citata pjesme Carole King, izložba je čudesno tkana magija, tapiserija koju treba osjetiti i vidjeti, ali ju je nemoguće zadržati...

2 Susovski, M. (1988.), *Josip Vanista – crteži 1953.-1988.*, Galerije grada Zagreba: 55, Zagreb